

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України**

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СПІВУ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

**Спеціальність “Музичне мистецтво”
Спеціалізація “Музичне мистецтво естради”**

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СПІВУ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Музичне мистецтво естради”

Київ 2006

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СПІВУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006. – 12 ст.

Укладач	Л. П. Іванова – викладач Харківського музичного училища ім. Б. М. Лятошинського
Рецензенти:	Г. В. Олейниченко – професор Російської академії музики ім. Гнесіних, народна артистка Росії Н. Е. Гребенюк – доктор мистецтвознавства, професор Харківського державного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського
Відповідальний за випуск	А. І. Ткаченко
Редактор	Л. В. Московченко

© Іванова Л. П., 2006
© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет “Методика навчання співу” у музичних училищах є складовою частиною професійної підготовки студентів для подальшої практичної діяльності як викладачів ДМШ, вокальних студій, і передбачає оволодіння теоретичними і практичними основами вокальної методики, а також вивчення анатомії і фізіології голосового апарату.

“Методика навчання співу” у комплексі спеціальних дисциплін (“Основи психології”, “Охорона голосу”, “Педагогічна практика”, “Аналіз педагогічного репертуару ДМШ”) повинна сприяти вихованню у студентів свідомого відношення до роботи, стійкої уваги і самоконтролю, пробудженню інтересу до педагогічної роботи, розвитку аналітичного мислення, здатності до узагальнення свого виконавського досвіду, умінню користатися методичною літературою і навчальними посібниками, освоєнню педагогічного репертуару ДМШ.

У процесі вивчення курсу студенти повинні придбати навички виявлення музичних здібностей дітей, виховання й охорони дитячого голосу, систематизувати й обґрунтувати основні методичні принципи дитячої вокальної педагогіки.

Надзвичайно важливою є комплексність пропонованого методу навчання дітей співу. Його методичні принципи складають єдине ціле, і жоден з них не може бути виключений чи замінений іншим.

У курсі методики можна умовно виділити 5 розділів:

Перший – характеризує особливості пристрою голосового апарату.

Другий – висвітлює методи виявлення і визначення типів дитячих голосів.

У третьому – викладені основні методичні вказівки початкової вокальної роботи з дітьми.

Четвертий – присвячений методиці навчання естрадному вокалу, формуванню і методам виховання художнього смаку естрадних виконавців.

У п'ятому розділі освітлені питання по роботі з навчальною документацією.

З метою виявлення повноти знань студентів, уміння застосування отриманих знань на практиці, а також виховання навичок самостійної роботи з методичною літературою, після закінчення IV семестру проводиться іспит.

На іспиті студент зобов'язаний:

- а) дати відповіді на теоретичні питання і проілюструвати основні теоретичні положення;
- б) проаналізувати 2–3 твори з репертуару середніх і старших класів ДМШ.

Курс “Методики” виноситься в комплексі з іншими предметами на Державний іспит – “Основи педагогічної майстерності”.

ОРІЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ теми	Назва розділів і тем	Кільк. год.	
		Індивід.	Самост.
I семестр			
	Вступ	2	
1	I. Будова голосового апарату, основні функції різних його частин.	4	2
2	II. Методи виявлення і визначення типів дитячих голосів. Примарне звучання в дитячому голосі. Діапазон дитячих голосів.	2	2
3	Теситура.	2	2
4	Тембр.	2	2
5	Типові і вікові особливості дитячих голосів. Регістри. Мутація.	2	2
6	Резонатори.	2	2
7	III. Основні методичні вказівки роботи з дітьми.	2	2
8	Співацьке положення корпусу і голови. Дихальна установка в співі. Методи постановки дихання.	2	2
9	Голосоутворення. Атака звука.	2	2
10	Артикуляція. Дикція. Особливості вокальної дикції.	2	2
11	Співацька підготовка до уроку.	2	2
12	Співучість звука, способи її вироблення.	2	2
13	Інтоніяція. Методи розвитку музичного слуху.	2	2
14	Декламація і фразування в співі.	2	2
15	Робота над піснею. Методи розкриття художніх образів, розвитку художнього мислення дітей.	4	2
Всього за семестр		34	28

№ теми	Назва розділів і тем	Кільк. год.	
		Індивід.	Самост.
II семестр			
16	IV. Методика навчання естрадному вокалу. Академічний вокал, народний і естрадний спів – розходження і спільність. Вокально-педагогічні вимоги до естрадних виконавців.	4	3
17	Специфіка естрадного звукоутворення. Загальні властивості академічного й естрадного звукоутворення.	4	3
18	Специфічні прийоми розспівування.	4	4
19	Методика роботи з електроакустичною апаратурою. Робота з фонограмою. Звукозапис – ефективний інструмент вокальної педагогіки.	4	4
20	Індивідуальність – основа естрадного виконавця. Особливості підбору естрадного виконавця.	4	4
21	Естрада і вокальна культура.	4	3
22	Акторська майстерність, сценічний рух.	4	3
23	Методи виховання художнього смаку естрадного співака.	4	3
24	Виховна роль естради.	4	3
25	V. Навчальна документація. Планування педагогічної роботи. Оформлення і заповнення журналів.	4	3
Всього за семестр		40	33
Всього		74	51

ЗМІСТ КУРСУ

Вступ. Зміст курсу “Методики”, його значення і місце в системі музичних дисциплін. Розвиток і становлення методики навчання співу.

“Методика” як складова частина музичної педагогіки. Огляд (короткий) методичних посібників з вокальної техніки. Основні принципи школи навчання вокалу.

I. Будова голосового апарату

Тема 1. Основні функції різних частин голосового апарату. Будова органів дихання. Будова гортані. Цілісність роботи голосового апарату, взаємодія з центральною нервовою системою, з усім організмом людини. Взаємодія органа слуху і м'язових рухів голосового апарату. Регуляція вокальним слухом роботи м'язів гортані, гладких м'язів трахеї і бронхів. Зародження звука, резонаторні порожнини. Розмір голосових зв'язок і обсяг легень у дітей.

II. Методи виявлення і визначення типів дитячих голосів

Тема 2. Примарне звучання в дитячому голосі. Методи виявлення примарного тону у дітей. Примарне звучання у дівчаток. Примарне звучання у хлопчиків. Діапазон дитячих голосів.

Тема 3. Теситура. Висока, низька теситури. Зручна теситура. Теситура дитячих голосів: 5–7 років, 7–10 років, хлопчики – 10–14 років (дисканти, альти), дівчатка – 10–13 років (сопрано, альти).

Тема 4. Тембр. Методика виявлення у дітей природного тембру голосу. Тембр – як найцінніша індивідуальна властивість людського голосу. Поліпшення тембру за рахунок гнучкості, еластичності дитячого голосового апарату, за рахунок демонстрації гарних тембральних голосів (прослуховування аудіо-, відеозаписів).

Тема 5. Типові і вікові особливості дитячих голосів. Поділ голосів за характером звучання. Методичні особливості в розкритті типу голосу і його характеру. Регістри дитячих голосів. Грудний регістр. Мікст. Фальцет. Дискант. Сопрано. Мутація. Ознаки мутації. Охорона голосу в період мутації.

Тема 6. Резонатори. Нижні (грудні) резонатори. Верхні резонатори, їх характеристика. Роль мови, губ у голосоутворенні. Поліпшення

тембру голосу. Правильне резонування. Методика виявлення резонаторів.

III. Основні методичні вказівки початкової вокальної роботи з дітьми

Тема 7. Співоче положення корпусу і голови. Естетичне, психологічне і вокально-технічне значення правильного положення корпусу і голови. Дихальна установка у співі. Відчуття “позіху” як початковий етап вдиху. Значення вдиху через ніс. Діяльність головних дихальних м’язів. Основні типи дихання. Методика постановки дитячого співочого дихання. Важливість “затамування” дихання. Опора звука. Відчуття опори.

Тема 8. Голосоутворення. Звук – результат взаємодії дихання з гортанню. Атака звука. Роль дихання в голосоутворенні. Проточність дихання.

Тема 9. Артикуляція. Методи розвитку артикуляційного апарату у дітей. Головні органи артикуляції. Артикуляція голосних. Артикуляція приголосних. Дикція. Відмінність дикції у співі від мовної вимови. Основні тенденції дикції у співі. Особливості вокальної дикції. Артикуляція і дикція. Значення культури слова у співі.

Тема 10. Співоча підготовка до уроку. Виспівування. Задачі і значення виспівування. Поступовість і цілеспрямованість вокальних вправ. Взаємозв’язок технічних і музично-художніх цілей. Усвідомленість вправ. Згладжування регістрів. Роль вокалізів.

Тема 11. Співучість звука. Способи його вироблення. Методи розвитку “тягучості”, протяжності співочого тону. Роль дихання й артикуляції у виробленні співучості. Спів із закритим ротом. Залежність співучості звука, його виразності, ясності, дзвінкості, безперервності від змісту пісні, її художнього образу.

Тема 12. Інтенація. Методи розвитку музичного слуху. Роль систематичного контролю над правильністю інтонації, опори і резонування звука, правильності його атаки й артикуляції. Роль виконання мелодичних каденцій при виспівуванні, співу інтервалів у висхідному і спадному рухах. Значення дихання у виробленні чистої інтонації. Розвиток вокального слуху.

Тема 13. Декламація фразування у співі. Основні вимоги вокальної декламації. Складовий наголос. Логічний наголос. Речитатив. Вза-

ємозв’язок музичної фрази і змісту пісні. Поняття про музичну форму виконання.

Тема 14. Робота над піснею. Методи розкриття художніх образів, розвитку художнього мислення в дітей. Формування звука за допомогою емоційно-художніх уявлень. Роль єдності художнього і технічного розвитку. Задачі виконавця в створенні і розкритті художнього образу.

IV. Методика навчання естрадному вокалу

Тема 15. Академічний вокал, народний і естрадний спів – розходження і спільність. Вокально-педагогічні вимоги:

- єдність художнього і технічного розвитку;
- індивідуальне відношення до учнів;
- необхідність співочої опори;
- воля звучання;
- точність атаки звука;
- чистота інтонації;
- розбірливість слів;
- свідомість, щирість виконавця;
- загальномузичні штрихи.

Тема 16. Специфіка естрадного звукоутворення. Загальні властивості академічного й естрадного звукоутворення. Мовне формування звука. Щільний тембр у грудному регістрі. Розходження регістрів по тембру. Менший діапазон однотоمبرового звучання. Відсутність вираженого прикриття у верхньому регістрі.

Тема 17. Специфічні прийоми виспівування. Відкритий звук. Сполучення голосних і приголосних: фью, джа, ді, брей, чха. Слогосполучення: па-да-па-да-па, ри-ди-ри-ди-ру, фью-ри-фью, джу-ди-ду-да й ін. Рухливий темп виспівування. Специфічний прийом: спів протяжного “й”: мей-й-й, дай-й-й і т. д. Розвиток сили і витривалості голосу.

Тема 18. Методика роботи з електроакустичною апаратурою. Техніка безпеки при роботі з електроакустичною апаратурою. Робота з мікрофоном: зниження сили звука, відпрацьовування м’якості звучання, спів “субтоном” (приглушене звучання з продихом). Робота з фонограмою. Баланс звучання голосу і фонограми. Чистота інтонування. Звукозапис – ефективний інструмент вокальної педагогіки. Значення самоконтролю. Робота в студії.

Тема 19. Індивідуальність – основа естрадного виконавця. Роль педагога в розкритті характерних індивідуальних якостей виконавця: тембру, манери виконання й ін. Особливості підбору репертуару естрадного виконавця. Роль віршованого тексту. Співробітництво з композиторами. Взаємозв'язок темпераменту виконавця і характеру виконання.

Тема 20. Естрада і вокальна культура. Культура звука. Дохідливість музичної інтонації, виразність слова, довірчість виконання. Використання національного колориту. Розвиток шляхетності, барвистості тембру, звучності, пружності. Наслідування й усвідомлення особистих вокальних особливостей. Запозичення основних цінностей академічного звукоутворення.

Тема 21. Акторська майстерність. Сценічний рух. Пластична виразність та її значення. Взаємозв'язок пластики, руху, слова і співу. Координація руху. Рух з мікрофоном. Цілі і задачі акторської майстерності вокаліста. Репетиція як постійне збагачення запасу почуттів, знань, вражень і пам'яті.

Тема 22. Методи виховання художнього смаку естрадного співака. Вокальна естетика. Аналіз співу майстрів вітчизняної і закордонної естради. Аналіз власних записів (студійних чи магнітофонних). Аналіз якості репертуару.

Тема 23. Виховна роль естради. Вокальні смаки і сучасне музичне середовище. Електроакустика як посередник між виконавцями і слухачами, її вплив на художнє виховання молоді. Взаємозв'язок навколишнього музичного середовища і формування молодого виконавця. Роль фонотеки. Виховання молодих виконавців на кращих зразках вокального звучання.

V. Навчальна документація

Тема 24. Планування педагогічної роботи. Розбір навчальних програм, планів. Складання індивідуальних планів роботи з учнями. Складання характеристики учня. Заповнення щоденника практиканта. Ведення журналу.

Список рекомендованої методичної літератури

1. Багадуров В. А. Очерки по истории вокальной педагогики. 2-е изд. – М.: Музгиз, 1956.
2. Голубев П. В. Советы молодым педагогам-вокалистам. 2-е изд. – М.: Музгиз, 1965.
3. Далецкий О. В. Методика обучения пению. – М.: МГУК, 1996.
4. Дмитриев Л. Б. Голосовой аппарат певца. – М.: Музыка, 1964.
5. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики. – М.: Музыка, 1968, 2000.
6. Луканин В. М. Обучение и воспитание молодого певца. – Л.: Музыка, 1977.
7. Морозов В. П. Вокальный слух и голос. – М.: Музыка, 1965.
8. Морозов В. П. Тайны вокальной речи. – Л.: Наука, 1967.
9. Огороднов Д. Е. Музыкально-певческое воспитание детей. 3-е изд. – К.: Муз. Украина, 1989.
10. Прянишников И. П. Советы обучающимся пению. – М.: Музыка, 1958.
11. Станиславский К. С. Работа актера над собой. Ч. 1, 2. – М.: 1951.
12. Сергеев А. А. Воспитание детского голоса. – М.: АПН, 1950.
13. Вопросы физиологии пения и вокальной методики. / Сост. О. М. Агарков, Л. Б. Дмитриев, А. Д. Кильчевская. – МГПИ им. Гнесиных, 1975.
14. Юссон Р. Певческий голос. – М.: Музыка, 1974.
15. Яунзем И. П. Человек идет за песней. – М.: Молодая гвардия, 1968.
16. Магомаев М. Любовь моя – мелодия. – М.: Вагриус, 1999.

Список рекомендованої вокально-методичної літератури

1. М. И. Глинка. Упражнения для усовершенствования голоса. – М., 1951.
2. И. Вилинская. Вокализы. – М.: Музыка, 1961.
3. Г. Зейдлер. Искусство пения. – М., 1957.
4. Дж. Конконе. Упражнения для голоса. – М.: Музгиз, 1956.
5. С. Павлюченко. Вокально-артикуляционные упражнения и этюды. – М.: Музыка, 1968.
6. М. Егорычева. Упражнения для развития вокальной техники. – К.: Музична Україна, 1980.
7. М. Серебряный. Сольфеджио на ритмоинтонационной основе современной эстрадной музыки. Ч. 2. – К.: Музична Україна, 1991.
8. Ф. Абт. Вокализы. – М.: Музыка, 1963.

Навчальне видання

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ СПІВУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач Л. П. Іванова

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,68. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма“ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206–47–29, 206–47–21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.